ՂԱՐԱԲԱՂՅԱՆ ՊՐՈԲԼԵՄԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՈՒՂԻՆ

Ազգերի ինքնորոշման իրավունքը դուրս է եկել մեկ երկրի սահմաններից և դարձել միջազգային նորմա։ Եվրոպայի անվտանգության և համագործակցության խորհրդակցության եզրափակիչ ակտում հստակ կերպով նշված է, որ բոլոր ժողովուրդներն էլ իրավունք ունեն լիակատար ազատության պայմաններում որոշել իրենց ներքին ու արտաքին քաղաքական ստատուսը, քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական, մշակութային զարգացման ուղղությունը։ Այդ փաստաթղթում մեծ տեղ է հատկացվում ժողովուրդների ինքնորոշման պրոբլեմին։ Մենք համոզված ենք, որ ղարաբաղյան հանդույցը վաղուց քանդված կլիներ, եթե խորհրդային պետության ղեկավարությունը նրան մոտենար այնպիսի հետևողականությամբ ու սկզբունքով, ինչպես վերաբերվում է Ասիայի, Աֆրիկայի, Լատինական Ամերիկայի ցանկացած ժողովրդի պահանջներին, երբ նրանք ձգտում են ինքնորոշման։ ԽՄԿԿ Կենտկոմի սեպտեմբերյան պլենումն ավարտվեց, բայց այն ոչինչ չտվեց բազմաչարչար հայ ժողովրդին, որն այնքան հույսեր էր կապել նրա հետ։ Իսկ ՀԿԿ Կենտկոմի առաջին քարտուղար Ս. Հարությունյանի արդար պահանջները կորան երկրի՝ գործից անտեղյակ շատ ղեկավարների մողայիկ ճառերի ինքնանպատակ աղմուկի մեջ։ Մինչդեռ ինքնորոշման միջազգային փաստաթղթերում այն պահանջը կա, որ պետք է կենտրոնական մարմինները հարգանք ցուցաբերեն ինքնորոշվող ժողովրդի պահանջների նկատմամբ։

Անտեսելով ժողովուրդների ինքնորոշման մասին ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի 1952 թվականի դեկտեմբերի 16-ի № 637 որոշումը, շատ ղեկավար գործիչներ կառչում են լճացման տարիներին ընդունված սահմանադրությունից, որի մի հոդվածը հակասում է մյուսին, մի պահանջը ժխտում է մյուսի գոյությունը։ Ավելին, չգիտես ինչու մոռացության է տրվում անգամ ՄԱԿ-ի 1970 թ. դեկտեմբերի 16-ի № 2734 որոշումը, ուր սևով սպիտակի վրա գրված է, որ կենտրոնական կառավարությունը պետք է ձեռնպահ մնա ամեն մի հարկադրական կամ այլ գործողությունից, որը խանգարում է տվյալ ազգի ինքնորոշմանը։

ԿԱՐԴԱՑԵՔ ԱՅՍ ԳԻՐՔԸ

1981 թ. դեկտեմբերի 9-ի ՄԱԿ-ի դեկլարացիայում արձանագրված է, որ պետությունն իրավունք չունի ժողովուրդների ինքնորոշմանը հակադրել նրա ներքին գործերին միջամտելը։ Մինչդեռ Ադրբեջանը շրջափակել էր Հայաստանը, այդ վիճակի է այսօր Արցախը, դիմել է չհայտարարված պատերազմական գործողությունների, և կենտրոնական իշխանությունները լռելյայն համաձայնել են ու ոչինչ չեն անում, անգամ չեն պաշտպանում ամբողջ երկրին պատկանող երկաթուղին, խորհրդային քաղաքացիների իրավունքները։ Տեղին է հիշել Մ. Ս. Գորբաչովի խոսքերը, ասված 1988 թ. դեկտեմբերի 7-ին, ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի 43-րդ նստաշրջանում, թե յուրաքանչյուր պետության պարտականությունն է պաշտպանել մարդու իրավունքները։

Հեռանալով գաղութներից, իմպերիալիստներն, այնուամենայնիվ, հայտարարում էին. «Ալժիրը Ֆրանսիան է», «Գոան Պորտուգալիան է», իսկ Ալիևը գրտնում է. «Ղարաբաղը Ադրբեջանի անբաժանելի մասն է»։ Ահա այս սխալ սկզբունքն է ընկած Անդրկովկասում ազգային հարցի լուծման հիմքում։ Սա է բորբոքել հայ ժողովրդին, նրան հասցրել անելանելի վիճակի։ Բայց ճշմարտությունը չի մեռնի։ Ով կարդա իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Յուրի Բարսեղովի «Ինքնորոշման իրավունքը միջազգային պրոբլեմների դեմոկրատական լուծման հիմքն է։ Լեռնային Ղարաբաղի պրոբլեմի առթիվ» աշխատությունը, ծանոթանա հեղինակի հիմնավոր փաստարկներին, նա կհամոզվի, որ գտնվել է ղարաբաղյան պրոբլեմի լուծման նոր ուղի։

Գրքում հանգամանորեն ներկայացված է երկրի սահմանադրական ճգնաժամը, պետության տերիտորիալ անձեռնմխելիության սկզբունքի ու ինքնորոշման հակասությունը, անչատման տրնտեսական անհնարինության կեղծ սկզբունքի բովանդակությունը։

Հեղինակն արդարացիորեն պնդում է, որ ադրբեջանական իշխանությունները Ղարաբաղի ներկատմամբ կիրառել են հայերից այն մաքրելու քաղաքականություն, որի հետևանքով այժմ հայազգի բնակչությունը, բնական աճի 731 հազար 959 մարդու փոխարեն, չի անցնում 123 հազարից, իսկ ադրբեջանցիները, ընդհակառակն, ավելացել են, հասնելով 32 հազար 548-ի։

Նկատի ունենալով ԱՄՆ-ի, Հնդկաստանի, Նիգերիայի և այլ երկրների փորձը, Լեռնային Ղարաբաղի Ինքնավար Մարզի ինքնորոշման և ազգային խորհրդի ստեղծման փաստը, Յու. Բարսեղովը հանգել է այն հետևության, որ ԼՂԻՄ-ի պրոբլեմը այժմ հնարավոր է լուծել նրան միութենական (ֆեդերալ) ենթակայության տարածքի ստատուս տալով և այն ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդին՝ ի դեմս նրա նախագահության նախագահի, ենթարկելով։ Մարզի կառավարումը կիրականացվի դեմոկրատական ընտրությամբ ձևավորվող ժողովրդական դեպուտատների խորհրդի կողմից, իսկ կուսակցական մարմինները կենթարկվեն ԽՄԿԿ Կենտկոմի։ Ֆեդերալ մարզի կառավարման բոլոր օղակները (ֆինանսական, նյութատեխնիկական, դատական, դատախազական և այլն) կիրականացվեն կենտրոնական իշխանությունների կողմից։ Ֆեդերալ մարզի ստատուսով կանխվում են այն բոլոր ձեռնարկումները, որոնք իրականացվում են վնաս տեղի հիմնական ազգաբնակչության։ Միութենական մարմինների կողմից ֆեդերալ մարզի ստատուսի դադարեցման դեպքում տեղի հիմնական ազգաբնակչությանն իրավունք է տրվում որոշելու, թե միութենական որ հանրապետության կազմում, ինքը ցանկանում լինել։

Գիրքը, որ ընթերցողներին ներկայացրեց «Հայաստան» հրատարակչությունը 30 հազար օրինակ տպաքանակով, արդարացի սկզբունքներ է պարունակում։ Ներկայացնում է ղարաբաղյան պրոբլեմի լուծման համեմատաբար ընդունելի ուղի։ Թե որքանով այն կընդունվի ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի նստաշրջանում, կախված կլինի դեպուտատների արդարամտությունից, խորհրդային ժողովրդին ծառայելու նրանց պատրաստակամությունից։ Վերակառուցմանը նվիրվածության աստիճանից։ Վերջին հաշվով վերակառուցումը հնարավորություն տվեց բարձրացնել ազգային հրատապ հարցերը։ Իսկ չէ՞ որ դրանց լուծմամբ են զբաղված մեծ վերափոխումների ընթացքն ու տեմպերը։

ՄԱՆՈՒԿ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ
ՀԽՍՀ հրատապետկոմի գլխավոր
խմբագիր